

Sprakeloos (14-2)

Harrie Regtering¹

07072022

Functioneel toveren

Voor Shirine, Jos, Leike en de anderen

Ouverture 'I Pity the Fool' Tedeschi Trucks Band

https://youtu.be/g1efDtT7XeU?list=RDEMaEVe_rBxmNV2OAGYHmeV6

ISVW 2 juli 2022 De man voorin de zaal, stralend, energiek en vol Eros, weet wat hij doet op dit moment. Taal, houding, relatie met het publiek: meesterlijk. Hij bracht ooit *Socrates op de markt*. Filosofen moet het niet om de knickers maar om het spel te doen zijn. Inmiddels zelfs *Hoog spel*. Is praktische filosofie in Nederland 25 jaar later zijn evenbeeld? Praktische filosofie is geëxplodeerd in een overzichtelijke variëteit aan beoefenaars, praktijken, boeken, opleidingen en praktijkwijzers. Reikt dit alles bij elkaar tot in de kern van praktische problemen zoals die zijn en zoals wij die ons voorstellen? Of ploeteren we alleen maar speelser en spelend voort in cultureel diepe karrensporen? Vormt dit organon een solide onderdeel van benodigd repertoire voor het bewandelen (behandelen) van grenzen tussen werkelijkheid en illusie? In deze tijd. Brengt dit ons dichterbij het functioneel beter laten werken van systemen die moeten veranderen - van voedsel en kleding tot

zorg en lucht? Een verandering die ook onszelf zal 'ontwortelen'? Wie heeft kwaliteiten om die systemen goed te laten werken voor het doel ervan? Zijn we in staat om *resonerend stelling te nemen* en te *improviseren*? Einde en begin te zijn. Te beëindigen wat moet en te beginnen wat kan én moet? Een voorstel tot combineren van praktische filosofie en interventiekunde in een esthetische houding en 'theorie'.

Sprakeloos 14-1 Functioneel toveren begon met een 1e voetnoot dat al een vlaggetje is: *pas op!* Dit ontwerp steunt nogal hevig op een 'metafysisch apriori'.

Van dat vlaggetje was ik me bij het afsluiten van aflevering 14-1 meteen bewust (inmiddels is die voetnoot verwijderd). Het ontwerp voor *Functioneel toveren*, als een praatpapier, is op zich niet problematisch. Mensen die ik daarover spreek, lezen het en zetten er hun hele kennis en kunde, ook het 'alles meer in hun hoofd' wat ik niet van ze kan zien en horen, naast en tegenover. Ze waarderen en erkennen mij genoeg om eens met mij mee te kijken naar wat ik bij *Functioneel toveren* voor me zie. Ze zullen verder vragen naar wat ik bedoel. Maar zullen ook hun eigen prille verhalen hebben waar ze mee verder willen. En zullen dat niet zo maar inwisselen voor dit prille verhaal van mij. Dat komt allemaal wel goed. Het vlaggetje wijst op iets anders dat ik toch moet formuleren. Iets tussen mij en de activiteit van begrijpen en erover schrijven. Terwijl ik eigenlijk leef en ziek ben zonder te begrijpen. Dus hoe kun je daarover schrijven? In Sprakeloos 14-1 lukt me dat niet (goed genoeg).

De tekst in Sprakeloos 14-1 bevat te weinig muziek en kleur. Je wordt niet meegenomen door sterke ervaringsvoorbeelden. *Functioneel toveren* mist mooie klanken en ritme.

¹ regte061@planet.nl; www.watknietbegrijp.nl .

Ook blijft er te veel te raden bij de gehanteerde begrippen. Het stuk pakt de lezer niet, de zinnen blijven op het randje van schaduw en licht, van expliciet en impliciet. De lezer blijft met onduidelijkheden en vragen achter. Dat willen lezers niet. Wat wil ik zeggen?

De tekst pleit voor het combineren van logisch redeneren en magisch denken in *Functioneel toveren*. Op problemen die ons op verschillende niveaus de das om doen. Centrale begrippen zijn: resoneren, stelling nemen en improviseren. *Functioneel toveren* 'werkt' nog niet in de zin van: "ik doe dat elke dag en pas het toe op de systeemproblemen, dit is een goed voorbeeld". Niemand doet het nog. Is ervaring (voor mij) zó belangrijk om erover te kunnen schrijven? Dat is één reden waarom woorden en zinnen (begrip én metafoor) vaag blijven. Een andere reden is dat ik me niet scherp genoeg uitdruk.

Kom eens naast me op de bank zitten en geef me een nieuwe kans om met jou in gesprek te gaan. Met meer muziek erin. Je kunt je voorstellen dat iemand die muziek maakt de interesse voor naar muziek luisteren verliest wanneer hij of zij zelf geen muziek meer maakt.

Zo is het bij mij met lezen en schrijven. In het lezen maak je je woorden en zinnen, gelukke uitdrukkingen van gebeurtenissen, reëel of fictief, eigen. Ze krijgen gewicht voor jou. Ze vormen een bron van oriëntering in werelden. In waarnemingen van hoe die werelden werken en in elkaar zitten, in talen die daar gebruikt worden. Voor het daaraan deelnemen volstaat het gewoon praten of zwijgen. Als je erover gaat schrijven verandert je positie. In het schrijven pendel je tussen concreet en abstract, al schrijvend ben je je eigen Socrates (Slob, Dobbelaar, 2022, 155). Je hebt een werkplaats nodig waarin je woorden zó op hun plaats kunt zetten dat ze zich laten vermengen met de taal in die werelden.

Zo is *Functioneel toveren* zoals dat in 14-1 is opgeschreven op de schrijfezel in mijn werkplaats beland. Dat ik het nu al van die schrijfezel afhaal is typisch voor wat ik tot nog toe altijd gedaan heb. Naar de randen gaan van de in werelden aanwezige 'taal' (kennis-, handelings-) patronen en de hardnekkige problemen in een context. De marginale positie opzoeken en daar iets nieuws beginnen wat voor verandering in die patronen en problemen kan zorgen. Liefst een verandering die de anderen in die werelden zelf graag willen. Dus voorkeur voor samen. Maar als het moet, dat normatief van ze overnemend. Als je weet hoe onnodig complex besturings- en werkprocessen zijn en je komt in een situatie dat....

Ook in dit proces over het ontwerp van *Functioneel toveren* nodig ik anderen uit om beginner te zijn en te kijken of we samen het idee kunnen realiseren dat ze zelf ook hebben. In het begin is dat altijd meer taal dan werkelijkheid, meer idee en beeld dan feitelijk, praktische handeling. Ervaring ontbreekt. Dan loop je het risico dat het mislukt. Dat durf ik ook dit keer omdat in een aantal eerdere gevallen het is gelukt een idee te realiseren. Voor

de mislukkingen is de prijs betaald. Dus wat dat betreft zucht ik niet onder een of andere schulden- en frustratielast. Ben ik vrij. Bovendien: waarom zou ik dat niet zijn in deze laatste ontwikkelingsfase? Waar gaat het in Functioneel toveren (functionele poëtica?) om.

Functioneel toveren stelt voor om ontwikkelde 'how to' kennis, methoden en technieken, opgebouwde ervaring in de praktische filosofie en de interventiekunde samen te gaan gebruiken. Beide gaan op eigen voet gewoon verder met wat ze gewend zijn te doen. De kruisbestuiving tussen beide verschaft toegang tot een nieuw terrein. Waarover en waartoe? Over niet langer te verdragen systeemproblemen en bestuurlijk onvermogen, gecamoufleerd door professioneel verpakte communicatie in 'positieve' frames. Die de werkelijkheid van de eigenlijke problemen weg maakt. Tot veel inspanning en omzet, tot allerlei schijnoplossingen leidt. Slechte schijnoplossingen. Ze legitimeren dat we, wanneer ons dat wordt gevraagd, kunnen zeggen 'er aan te werken'. Ja, wassen, drogen, strijken, netjes opvouwen en in de kast leggen. Zorgen dat de kast daarna dicht blijft. Zóveel mensen die daar in hun eigen leven betekenis aan ontleen. Dat kun je niemand kwalijk nemen. En levert ook vaak iets substantieels op. Het is heel gewiekst om bij negatieve boodschappen contact te maken met dat wat zich *voordoet* als negatief. Een nieuwe term wordt geboren: dilemmalogica (Rijnja, 2022, 171).

Dat fenomeen kennen we ook in de interventiekunde. Eveneens ambachtelijk, heel gevoelig en prudent opererend in (disfunctionele) taalpatronen (al dan niet als werkelijkheid zelf opgevat). Nieuwe grammars producerend om vanuit andere perspectieven naar problemen en verandering te leren kijken en erover met elkaar te kunnen praten. Dat is altijd verrijkend en opbeurend. Geeft energie. Constructionistisch omdat alleen mensen zelf hun eigen weefsels kunnen veranderen. Het oude 'leg het maar bij de dokter neer' werkt niet meer of maar beperkt. Het door mij ontwikkelde voorstel pakt daaruit het idee van resonantie (van Oss en van 't Hek, *in ontwikkeling*; presentatie bij Sioo 24 juni 2022) op.

Klopt mijn indruk dat adviseurs en praktisch filosofen door de aard van de institutionele en maatschappelijke problemen (gezin-, jeugdzorg, Ggz, veiligheid, asielzoekers, stikstof, omgaan met conflict etc.) waar ze in werken en interveniëren, daar nu méér dan eerder stelling in willen nemen? Is er een kentering in hun houding door de onverdraaglijkheid van problemen en van bestuurlijk onvermogen? Mede versterkt door de ervaring dat beschikbare oplossingen bijna routinematig uitgesteld worden? Er zijn genoeg inspirerende methoden en technieken, er is genoeg ervaring en omgangslenigheid om zinvol en procesmatig aan het werk te blijven. Wat gebeurt er als je die combineert?

Op dat punt aangekomen komen ineens een paar draadjes bij elkaar. Beknopt weergegeven zijn dit de punten die ik met *Functioneel toveren* (of hoe het ook gaat heten) wil maken:

1. In de geschiedenis zijn we verdwaald in spiegelpaleizen van werkelijkheid en illusie, in een wirwar van reële en grammaticale uitspraken over wat het geval is. Ik denk niet dat we ooit uit die spiegelpaleizen en die wirwar komen (of toch? die fantasie hou ik even voor me). Maar ik denk dat we minder of helemaal niet verdwaald hoeven zijn. We moeten alleen onze eigen instellingen en vergrendelingen aanpassen. Betere schijn produceren dan we tot nu toe hebben gedaan.

2. In *Functioneel toveren* verleggen we het accent van ‘betekenis voor ons ‘mens zijn’ in contexten’ naar ‘functionaliteit verbeteren’ van de systemen waarvan ‘wij’ (ruim genomen ‘alles’) afhankelijk zijn in het bestaan. Om door te kunnen dringen in wat verbeterde functionaliteit van een systeem is, verdiepen we ons in de eigen vorm en inhoud van dat systeem. We *resoneren* met de signalen die zij uitzenden over de richting waarin en de ingrepen waardoor de functionaliteit van die systemen kan verbeteren. Nemen op basis van die resonantie stelling en improviseren als dat nodig is met het systeem mee. Cultureel gezien maken we daarmee onze volgende stap in de (existentiële) leegte.
3. Dat idee is groot en abstract. Daar zijn we terecht kopschuw van. Maar ik deel met anderen de voorkeur voor goede ideeën die richting geven aan perspectieven en feiten. Ik weet natuurlijk niet of dit een goed idee is. Ik ben bereid die vanuit allerlei invalshoeken samen met anderen te onderzoeken, concreet te maken en oefenbaar. In reëel werkende systemen. Of beter gezegd in netwerken met hubs, ingebed in infrastructurele, sociale, politieke en culturele condities. Praktijken die complex zijn. Praktijkwijzers zijn nog ver weg. Een boek met praktijkwijzers *Functioneel toveren* ook. Maar dit is misschien een goed begin dat een einde maakt aan veel onnodige schade en ellende in en door slecht werkende systemen. Die wij met verkeerde of slechte schijn belemmeren in hun functionaliteit.
4. Met de praktische filosofie hebben we capaciteit en praktijkwijzers om dit idee dialogisch (en soms systemisch) – van individu tot maatschappij - te onderzoeken. Met de interventiekunde hebben we de capaciteit en instrumenten om het idee in patronen in systemen te integreren. Met resonerend stelling nemen en improviseren de functionaliteit van dat systeem te verbeteren². Daarvoor moeten we conceptueel én metaforisch aan het werk. In een nieuwe denkstijl die er al op een aantal terreinen (zoals in de systeembioïlogie) is. Taalpraktijken genereren die er nu nog niet zijn. Zien hoe die systemen dan gaan bewegen richting betere functionaliteit. Meer ‘eigen’ betekenis krijgen door betere doelrealisatie dan ‘onze’ betekenis. De leegte blijft gewoon leeg. Voorzien van betere schijn met beter functionerende systemen. Esthetiek ontbreekt niet in de houding en in de ‘theorie’. Die vormt de brug tussen *functioneel* en *toveren*, tussen praktische filosofie en interventiekunde.

² Daarover staat er wel genoeg in Sprakeloos 14-1. Voor wat de volgende stap in de leegte inhoudt verwijs ik naar Sprakeloos 6.